

УДК 378.016 : [159.9+[159.9 : 37]] : [316.48 : 005.336.3] : [316.48 : 008] : 37.018.43
DOI 10.5281/zenodo.10214768

С. В. Пухно
ORCID ID 0000-0001-9862-5145
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

**ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЯК СКЛАДОВОЇ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ - МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІН «ПСИХОЛОГІЯ» І «ПСИХОЛОГІЯ ОСВІТИ»
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

У дослідженні проаналізовано поняття «компетентність», «професійна успішність», «конфліктологічна культура», «конфліктологічна компетентність». Визначені основні компоненти професійної успішності майбутнього педагога, етапи формування професійної успішності педагога. Охарактеризована специфіка дистанційного навчання здобувачів вищої освіти. Визначені категорії населення, для яких можливо здобуття вищої освіти виключно в форматі дистанційного навчання. Проаналізовано складнощі, які переживають здобувачі вищої освіти під час дистанційного навчання. Представлено особливості формування конфліктологічної компетентності як складової конфліктологічної культури майбутніх педагогів – студентів і магістрантів Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка в ході вивчення дисципліни «Психологія» і «Психологія освіти» за умов дистанційного навчання. Згідно результатам дослідження з'ясовано, що в результаті вивчення складових дисциплін «Психологія» і «Психологія освіти», у магістрантів продовжується формування компонентів конфліктологічної компетентності. В результаті дослідження стратегій поведінки в конфлікті майбутніх педагогів визначено, що у більшості майбутніх вчителів типовою стратегією поведінки в конфлікті є співпраця і компроміс, що свідчить про усвідомлене відношення магістрантів до процесу як конструктивної, так і деструктивної взаємодії, емоційний самоконтроль, конструктивну позицію у спілкуванні, орієнтацію на співпрацю у взаємодії. Визначено, що впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес під час вивчення дисциплін «Психологія» і «Психологія освіти», ефективно впливає на процес формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів.

Ключові слова: компетентність, професійна успішність, конфліктологічна культура, конфліктологічна компетентність, стратегії поведінки в конфлікті, інтерактивні методи навчання.

Постановка проблеми. Професійна підготовка вчителів закладу загальної середньої освіти ґрунтується на компетентнісному підході і формування психологічної компетентності є його складовою. Визначене – пріоритетне завдання сьогодення щодо організації освітнього процесу в закладі вищої освіти. Поняття «компетентність» розглядається дослідниками як здатність та можливість людини виконувати професійну діяльність і містить систему знань, вмінь їх застосування в нестандартних умовах професійної діяльності, спосіб мислення, гуманістичні цінності, а також, – відповідні професійні якості. Підготовка майбутнього вчителя в закладі вищої освіти за умови дистанційного формату навчання – проблема, яка не втрачає на сьогодні актуальності, зокрема, – в контексті розробки ефективних методів дистанційного навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Згідно досліджень О. Сергійчук, під поняття «компетентність» розуміється інтегрована особистісна характеристика, яка характеризує можливості розв'язання проблем та типових завдань життя в різних сферах діяльності. Ці здатності ґрунтуються на основі системи знань фахівця, досвіду, норм та цінностей демократичного суспільства [9, с. 198]. Підготовка майбутнього вчителя в умовах освітнього

процесу в закладі вищої освіти (ЗВО), згідно аналізу сучасних досліджень з кола визначених проблем, представленому в дослідженні О.А. Бакаленко, є підготовкою професіонала, який володіє критичним мисленням, прогностичністю, сформованими комунікативними і організаційними здібностями, є компетентним з питань аналізу сучасної інформації, розуміє необхідність постійної самоосвіти з метою удосконалення професійних компетентностей [3, с. 133]. Це є необхідністю в зв'язку з тим, що загострення професійної конкуренції є характеристикою сьогодення, а професійна успішність людини, в свою чергу, ґрунтується на сформованості психологічних компетентностей фахівця.

За результатами досліджень А. Авер'янової, категорія «успіх» в соціології характеризується особливостями суспільного життя суб'єкта соціальної діяльності. Дослідженні категорії «успіх» зосереджуються на аналізі актуальних уявлень в суспільстві про успіх і, відповідно до цього, характеристик «успішних» людей, ідеалів, ціннісних орієнтацій, що пов'язані з трактовкою поняття «успіху», критеріїв поняття «успіх», чинників, що впливають на досягнення успіху, факторів, що впливають на досягнення успіху, стратегій успішної діяльності [1, с. 9]. В українській мові поняття «успіх» трактується як: досягнення позитивного результату діяльності; значні досягнення; суспільне визнання досягнень. Таким чином, успішність можна розглядати як наявність певних успіхів – здобутків, досягнень, перемог, тощо в конкретному виді діяльності [1, с. 9]. Професійна успішність, згідно дослідження А. В. Алексеевої, розглядається в сучасних дослідженнях як соціально-особистісний феномен, який містить певні складові, а саме, – соціально обумовлені показники результативності діяльності (задоволеність працею в цілому, можливості і здійснення творчого підходу до виконання діяльності). Серед критеріїв професійної успішності людини: професійний статус, визнання в соціальному плані професійних досягнень, задоволеність процесом діяльності, переживання людиною натхнення, відчуття щастя, захопленості працею та ін. [2, с. 137]. Професійна успішність розглядається в контексті з поняттям професійної компетентності (рівень професійної освіти, сформованість здібностей, специфіка мотивації, творче ставлення до виконання завдань діяльності, досвід, можливість ефективного здійснення завдань професійної діяльності в нестандартних умовах життя, тощо), що формується в процесі підготовки фахівця [8, с. 87]. Згідно дослідження Б. М. Євтуха, пріоритетність щодо показників професійної успішності педагога, відповідно оцінок з точки зору професійних досягнень, то це:

- педагогічна майстерність;
- результативність успішності учнів;
- професійна компетентність;
- показник досягнення щодо реалізації особистісних прагнень вчителя; самореалізація [4, с. 81].

Серед чинниками становлення професійної успішності дослідник виділяє наявність у людини здібностей до педагогічної діяльності; сформованість професійних компетентностей; особливості мотивації (усвідомлений вибір професії); наявність гуманістичної спрямованості; особистісні якості (справедливість, чесність, чемність, цілеспрямованість, вимогливість, наполегливість, працездатність, тощо). Крім визначено, на становлення професійної успішності педагогів впливають і зовнішні чинники, серед яких – безпечне освітнє середовище, сприятливий психологічний клімат професійного педагогічного середовища, підтримка педагогічного колективу, співпраця членів педагогічного колективу, тощо).

Згідно результатам досліджень науковців щодо проблеми професійної успішності педагогів в межах акмеологічного підходу (Г. Данилова, В. Максимова), визначено наступне. Згідно конструкту акмеологічної моделі, розробленої Г. Даниловою, виділено наступні компоненти сучасного педагога, що забезпечують його професійне зростання:

- компетентність, що передбачає наявність психологічних, педагогічних і соціальних знань, теоретичних, практичних і методичних знань, педагогічних вмінь, педагогічних здібностей;

- особистісна орієнтація щодо бачення динаміки саморозвитку в професійній діяльності, бачення перспектив;
- морально-духовна культура (високий рівень свідомості – «моральна свідомість», «моральна діяльність», «моральні взаємовідносини») [4, с. 82].

Згідно розробок В. Максимової, складовими акмеологічної моделі сучасного педагога – професійна і особистісна зрілість, що передбачає наявність готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності, яка ґрунтується на:

- професійній компетентності – системі знань і вмінь педагога; педагогічної майстерності, що полягає у здатності до творчого вирішення завдань професійної діяльності;
- педагогічної спрямованості професійної діяльності – системі домінуючих мотивів працювати в закладі освіти, мотивації входження і здійснення завдань педагогічної діяльності [4, с. 82].

Відповідно акмеологічного підходу, в процесі становлення професійності людина проходить наступні етапи оволодіння професією:

- початковий рівень – етап оволодіння професією (соціально-психологічна адаптація, засвоєння чинних норм, технологій, тощо);
- рівень фахової майстерності (використання в професійній діяльності найкращих зразків професійного досвіду, індивідуальний і особистісно-орієнтований підхід в процесі взаємодії з суб'єктами взаємодії);
- самоактуалізація в професії (усвідомлення можливостей професійної діяльності для особистісного розвитку);
- вищий рівень – рівень творчості (особистісний творчий внесок, авторські пропозиції щодо завдань, форм, методів організації і засобів здійснення завдань освітнього процесу).

Останній є тим рівнем, при якому особистість досягає рівня професійної успішності, це – рівень професіоналізму, яких характеризується тим, що професійна діяльність стає творчою.

Таким чином, згідно сучасних досліджень, основними компонентами професійної успішності майбутнього педагога є:

- установка і готовність до професійного і особистісного зростання, що передбачає розвиток когнітивної і емоційно-вольової сфери особистості, емпатії, педагогічної рефлексії; здатності до самопізнання;
- актуалізація здатності до особистісного розвитку: розвиток можливостей саморегуляції психічних процесів, емоційний самоконтроль;
- здатність до особистісної і професійної самореалізації.

Процес становлення професійної успішності майбутнього вчителя проходить наступні етапи. Підготовчий етап полягає у формуванні мотиваційної сфери майбутнього педагога, що характеризується формуванням установки на професійне і особистісне зростання. Наступний – діагностичний етап, що передбачає розвиток здатності до особистісної і професійної саморефлексії, самопізнання власних потреб і здібностей. Третій етап – розвиваючий, що передбачає актуалізацію здатності до саморозвитку, сформованість емоційного самоконтролю, вміннями саморегуляції внутрішніх станів. Останній, четвертий етап, характеризується потребою, вміннями і навичками самовираження, самопрезентації [4, с. 82].

Становлення професійної успішності майбутнього пов'язується дослідниками з розвитком когнітивного і емотивного компонентів студентів – здобувачів вищої освіти, мотивації їх навчання, що забезпечує здатність до професійного «зростання» в педагогічній діяльності і самореалізації.

Серед вимірів професійної успішності, згідно досліджень А. В. Алексеєвої: офіційний професійний статус особистості, рівень соціального визнання професійних досягнень особистості, рівень задоволеності людини процесом професійної діяльності, серед складових якого – натхнення, захопленість працею, відчуття щастя та ін. [2, с. 137]. Професійна успішність розглядається в контексті з поняттям професійної компетентності, що визначається рівнем професійної освіти, розвинутими здібностями людини,

мотивацією, творчим ставленням до справи, досвідом. Визначені складові формуються під час підготовки педагогів у педагогічних закладах вищої освіти.

Професійна успішність взаємопов'язана з конфліктологічною культурою фахівця, що, згідно дослідженням М. І. Кабачинського, О. С. Жук, Н. В. Самсонової, Н.В. Підбуцької визначається ефективністю використання професійно-орієнтованих знань, які є необхідними в процесі сприйняття конфліктів і наступній реалізації професійних функцій в конфліктних ситуаціях і за умов конфлікту [5, с. 300]. Структура конфліктологічної культури фахівця, за Н. В. Самсоною, містить обізнаність і грамотність людини в галузі сучасної конфліктології, що виявляється в наявності соціального досвіду використання знань на практиці та сформованих компетентностях, на основі яких фахівець здатен до конструктивного вирішення конфліктів [7, с. 589]. Наступним компонентом конфліктологічної культури є здатність діагностики конфліктної ситуацію, прогнозування наслідків; вміння «керувати» конфліктом в професійному середовищі.

Проблеми підготовки компетентних педагогів в ЗВО пов'язані з складними умовами сьогодення, військовими діями на території України, навчання в більшості закладів освіти здійснюється, переважно, в дистанційному форматі або в змішаній формі. Дослідженню проблем, пов'язаних з формуванням компетентностей фахівця в умовах дистанційного навчання присвячено праці О. А. Бакаленко, Г. Корінної, О. Лаврентьєвої, Н. В. Москалюк, О. М. Лутаєнко, І. Проценко, Т. Собченко, О. Сергійчук, С. Філь, І. В. Цісарук, В. Ю. Цісарук, П. Якименко, С. Якименко та інших. Особливої актуальності набувають питання формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів як складової їх конфліктологічної культури в умовах дистанційного навчання.

Мета статті полягає у вивченні особливостей формування конфліктологічної компетентності як складової конфліктологічної культури здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів під час вивчення дисциплін «Психологія» і «Психологія освіти» в умовах дистанційного навчання. Для досягнення визначеної мети використано метод комплексного аналізу, теоретичний аналіз джерел, систематизації даних; проведення емпіричної частини дослідження з використанням психологічної методики «Стратегія поведінки в конфлікті» (К. Томас, адаптація Н. В. Гришиної). Вважаємо, що показником рівня розвитку конфліктологічної компетентності є певні сформовані стратегії поведінки в конфлікті майбутніх вчителів.

Виклад основного матеріалу. В дослідженні ми спирались на визначення поняття «компетентності» за О. Сергійчук, а саме: компетентність є інтегрованою характеристикою особистості, як здатність на основі системи цінностей, системи знань, досвіду, розв'язувати проблеми реального життя в різних сферах діяльності [9, с. 198]. Професійна компетентність вчителя полягає в можливостях ефективного вирішення завдань педагогічної діяльності [11, с. 205]. Структура компонентів професійної компетентності майбутнього педагога містить мотиваційно-ціннісну, когнітивно-технологічну, комунікативну, рефлексивно-діяльнісну і морально-етичну складові. Конфліктологічна компетентність, що є основою конфліктологічної культури, і входить, як компонент, до професійної компетентності, ґрунтується на системі наукових знань майбутнього вчителя з питань сучасної конфліктології, навичок і вмінь взаємодії в конфлікті, розвитку відповідних особистісних якостей, прогностичних можливостях щодо реалізації різних стратегій поведінки в конфлікті [12, с. 20-24]. Визначені складові формуються в процесі навчання майбутнього вчителя в закладі вищої освіти, виконання останнім завдань педагогічної практики.

Успішність навчання студентів закладу вищої освіти – майбутніх педагогів залежить від ефективності організації освітнього процесу. Дистанційний формат навчання потребує підготовки платформи дистанційної освіти, вибір оптимального співвідношення навантаження виконання завдань самостійної і аудиторної роботи, організації ефективної взаємодії учасників освітнього процесу, організація і проведення консультативної підтримки учасникам освітнього процесу, які взаємодіють в дистанційному форматі. Метою створення системи дистанційної освіти є забезпечення загальнонаціонального доступу до всіх освітніх ресурсів на основі використання сучасних інформаційних технологій. Під час роботи в

умовах дистанційної форми навчання, організація освітнього процесу передбачає значну кількість часу самостійної роботи здобувачів освіти. Серед труднощів, які є у студентів, які навчаються в дистанційному режимі, – проблеми саморегуляції життя, самоорганізації процесу виконання завдань, організація самоосвіти, відсутність активного реального міжособистісного спілкування під час занять. Організація такого навчання потребує технічного забезпечення, достатній рівень володіння учасниками освітнього процесу сучасними комп'ютерними технологіями; навички самоорганізації життя здобувачами освіти. До переваг дистанційного навчання відноситься те, що здобувачі освіти можуть самостійно регулювати та коректувати навантаження, формування навичок і вмінь самоорганізації, вільний доступ до навчального матеріалу, можливості додаткової самоосвіти.

До категорії здобувачів освіти, які зацікавлені в «дистанційному» навчанні відносяться здобувачі освіти, які територіально знаходяться віддалено від закладу освіти; громадяни іноземних держав; студенти, які бажають отримати декілька спеціальностей; учні «профільних» класів закладів загальної середньої освіти з метою підготовки до вступу до ЗВО. Контингент потенційних здобувачів освіти, що здійснюється в дистанційному форматі, як правило, складається з військовослужбовців; здобувачів освіти територіально віддалених від закладів освіти; громадян України, які знаходяться у декретній відпустці; людей з особливими освітніми потребами та тих, що поєднують роботу і навчання; фахівців, що потребують підвищення кваліфікації [10, с. 193].

Згідно результатів дослідження О. Лутаєнко, Т. Собченко та ін., організація освітнього процесу закладу вищої освіти в умовах дистанційного і змішаного навчання надає наступні переваги: доступ до електронних бібліотек; можливість бути учасником «гостьових» лекцій представників інших вітчизняних та закордонних закладів вищої освіти; розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей; здійснення здобувачами знань безперервної освіти; дистанційна участь в регіональних, всеукраїнських і міжнародних наукових заходах, тощо [6, с. 303]. В умовах дистанційного формату навчання викладач може оперативнo надавати та отримувати методичну допомогу; приймати участь у вебінарах, семінарах, конференціях та інших наукових і науково-методичних освітніх заходах; підвищувати кваліфікацію, тощо.

Організація вивчення навчальної дисципліни «Психологія» студентами першого курсу СумДПУ імені А. С. Макаренка побудована на основі освітньо-професійних програм підготовки майбутніх вчителів фізики і математики, є складовою блоку професійної підготовки. Вивчення складових навчальної дисципліни «Психологія» студентами СумДПУ імені А. С. Макаренка, а саме – загальна, соціальна і педагогічна психологія, передбачає формування конфліктологічної компетентності у здобувачів освіти. Блок загальна психологія передбачає опанування студентами знань з наступних тем:

1. «Емоційно-вольові властивості особистості», що передбачає вивчення психофізіологічної основи емоційних станів, форм їх переживання, зокрема, – стресів, їх наслідків для психологічного здоров'я людини, можливостей самопомоги в стресових ситуаціях.
2. «Складні індивідуальні властивості особистості», що містить знання психофізіологічної природи темпераменту, типів темпераменту і їх основних властивостей, ролі темпераменту в навчанні та діяльності; поняття про характер, акцентуації характеру, можливості психологічної корекції;
3. «Діяльність та спілкування особистості». Тема містить ключові поняття спілкування, характеристику структури спілкування, видів спілкування, функцій спілкування. Тема передбачає оволодіння студентами знаннями щодо вербальних та невербальних засобів комунікації, поняття соціальної ролі, рольового конфлікту, соціальної перцепції, основних перцептивних механізмів процесу спілкування.

В результаті вивчення тем з блоку соціальної психології відбувається розширення конфліктологічної компетентності, а саме:

1. «Психологія груп», що передбачає розуміння студентами роль конфлікту в процесах групової динаміки.
2. «Особистість в групі. Міжособистісні стосунки». Тема містить розуміння поняття конформізму, його сутності та різновидів, Поняття соціалізації, аналіз Факторів та етапів соціалізації, особливостей входження зрілої особистості у групу.
3. «Агресія та конфлікти». Тема є базовою в процесі формування конфліктологічної компетентності здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів. Передбачає вивчення психологічні характеристики агресії, її видів, сучасних теорій агресії, дослідження поняття альтруїзму, підходів до пояснення альтруїзму, поняття емпатії як джерела альтруїзму. В темі детально аналізується поняття конфлікту, функції конфлікту, причини виникнення, види конфліктів (конструктивних/деструктивних, внутрішньо-особистісного, соціально-психологічних, тощо), динаміка проходження конфлікту. Аналізується психологічна сутність соціально-психологічних конфліктів, їх класифікація. Окремо вивчаються моделі розв'язання конфліктів, стратегії поведінки людини у конфліктних ситуаціях, поняття профілактики виникнення конфліктів.

У процесі вивчення тем вікової психології, аналізується проблема конфлікту як чинника розвитку особистості, особливості виникнення і специфіка проходження конфліктів в різних вікових періодах. Вивчення складових визначених тем формує конфліктологічну грамотність майбутніх вчителів. В процесі виконання практичних завдань, студенти оволодівають навичками роботи з психодіагностичними методиками, відповідно до тематики вивчення складових дисципліни, проводять дослідження власних психологічних особливостей, формують вміння самоаналізу.

Дисципліна «Психологія освіти» входить до основного блоку освітньо-професійних програм: Середня освіта (Фізика. Математика) підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізика) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка; Середня освіта (Математика. Фізика) підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Математика) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Метою вивчення дисципліни «Психологія освіти» є: формування у студентів знань про психологічні особливості процесу навчання та виховання як цілеспрямованого керування цією діяльністю, а також – формування у студентів компетентностей щодо визначення продуктивності освітнього процесу і оптимальності умов досягнення значних результатів у професійній педагогічній діяльності.

Дисципліна «Психологія освіти» містить теми, які сприяють продовженню формування компонентів конфліктологічної компетентності, а саме:

1. «Психологія педагогічної діяльності», що містить інформацію щодо можливостей здійснення психологічного аналізу педагогічного спілкування. Досліджуються проблеми конфліктів у педагогічному спілкуванні, особливості психологічного клімату в колективі, явищ стресу в професійній діяльності, питання професійної деформації особистості і успіху в професійній діяльності, специфіка підготовки майбутнього педагога до роботи з дорослими.
2. «Психологія здобувачів освіти», що передбачає оволодіння магістрантами знаннями вікових психологічних особливостей здобувачів освіти закладу дошкільної, загальної середньої освіти, професійно-технічної і вищої освіти, розуміння причин конфліктної поведінки представників вказаних вікових періодів і можливостей конструктивної взаємодії в процесі здійснення завдань педагогічної діяльності.
3. «Психологічна безпека освітнього середовища». Тема передбачає формування знань щодо розуміння поняття «психологічна характеристика безпеки освітнього середовища», оволодіння знаннями щодо протидії явищ булінгу в закладах освіти, форм відповідальності за порушення безпеки освітнього середовища учасниками освітнього процесу.

Формування компонентів конфліктологічної компетентності майбутніх вчителів залежать від впровадження під час вивчення дисциплін «Психологія» і «Психологія освіти»

методів роботи в мікрогрупах, що працюють над реалізацією проектів або вирішення проблемних питань теми дисциплін з подальшою публічною інтерактивною презентацією здобутків в дистанційному форматі; інтерактивних методів навчання («мозковий штурм», комунікативні, конфліктологічні тренінги, тренінги самопрезентації, тощо), виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань з проблемних питань дисциплін.

Відповідно до аналізу складових компетентностей педагога, вважаємо, що показником рівня розвитку конфліктологічної компетентності є певні сформовані стратегії поведінки в конфліктів майбутніх вчителів фізики і математики – магістрантів СумДПУ імені А.С. Макаренка. З метою вивчення стратегій поведінки в конфліктів майбутніх педагогів організовано і проведено дослідження з використанням психологічної методики «Стратегія поведінки в конфлікті» (К. Томас, адаптація Н. В. Гришиної). Учасники експерименту вивчали дисципліну «Психологія», вивчають дисципліну «Психологія освіти» в умовах дистанційного формату навчання з використанням інтерактивних методів, приймали і продовжують приймати участь у різнорівневих наукових конференціях та інших наукових і науково-методичних заходах.

Аналіз результатів дослідження надає підстави для наступних висновків. У 46% учасників дослідження визначено стратегію поведінки співпраця, у 40% – компроміс, у 15% стратегія поведінки в конфлікті – пристосування. Така стратегія поведінки в конфлікті, як співпраця, характерна тим, що партнери конфліктної взаємодії сприймаються не як супротивники, а як особистості з власними індивідуально-психологічними особливостями, усвідомлюються і враховуються їх інтереси, є цікавою мотивація в конфлікті. Для людей, взаємодія в конфлікті яких характеризується як співпраця, є важливим як досягнення власних інтересів в конфлікті, так і досягнення інтересів протилежною стороною. Стратегія компромісу характеризується частковою взаємною поступкою партнерів по конфліктній взаємодії, обговорення проблемних питань, знаходження спільних позицій, врахування інтересів в конфлікті кожного учасника. Визначені стратегії свідчать про високий рівень емоційного самоконтролю, особистісної самоповаги, об'єктивної самооцінки, орієнтації на конструктивну взаємодію в процесі спілкування та діяльності. Пристосування є такою стратегією поведінки в конфлікті, яка характеризується поступкою своїх інтересів протилежній стороні на певний період часу, якщо в пріоритеті збереження ресурсу, «нецінність» особистісних інтересів в конфлікті, пріоритетом є міжособистісні відносини з учасниками конфлікту. Проте, ця стратегія є непостійною, як правило, – в пріоритеті виграти часу з метою досягнення більше значимих інтересів в наступному.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Згідно результатам дослідження, завданням закладу вищої освіти є підготовка педагогів, здатних до виконання завдань професійної діяльності в складних умовах життя, що володіють комплексом професійних якостей, які розуміють і прагнуть до професійного розвитку, володіють сформованими професійними компетентностями, зокрема, – конфліктологічною компетентністю.

Результати проведеного дослідження стратегій поведінки в конфліктів майбутніх педагогів свідчать, що у більшості майбутніх вчителів типовою стратегією поведінки в конфлікті є співпраця і компроміс, що свідчить про усвідомлене відношення магістрантів до процесу як конструктивної, так і деструктивної взаємодії, емоційний самоконтроль, конструктивну позицію у спілкуванні, орієнтацію на співпрацю у взаємодії.

Впровадження в процес вивчення студентами і магістрантами фізико-математичного факультету СумДПУ імені А. С. Макаренка навчальних дисциплін «Психологія» і «Психологія освіти» інтерактивних методів навчання, тренінгових програм, роботи в мікрогрупах, публічних презентацій результатів індивідуальних навчально-дослідних завдань, залежить ефективність формування складових конфліктологічної компетентності майбутніх вчителів. На сьогодні перспектива подальших досліджень полягає у розробках методичного забезпечення організації освітнього процесу в умовах дистанційного формату з метою підготовки компетентного вчителя закладу загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Авер'янова, А. (2017). Професійний успіх як основа самореалізації особистості. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки, 1 (17), 7–12. (Averianova, A. (2017). Professional success as the basis of individual self-realization. Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi MNU. Psychological Sciences, 1 (17), 7–12.
2. Алексеева, А. В. (2022). Феномен професійної успішності особистості: психологічний вимір. Габітус, 38, 136–141. (Aliexsieieva, A. V. (2022). The phenomenon of professional success of the individual: psychological dimension. Habitus, 38, 136–141.
3. Бакаленко, О. А. (2018). Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 58, 132–138. (Bakalenko, O. A. (2018). Psychological competence as the key competence of a modern specialist. Bulletin of KhNU named after V. N. Karazina, 58, 132–138.
4. Євтух, М. В. (2020). Професійна успішність майбутнього вчителя. Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії: матеріали міжнародної наукової конференції, Т. 3. (22 травня, 2020 рік. Суми). МЦНД. сс. 81–82. (Yevtukh, M. V. (2020). Professional success of the future teacher. Strategic directions of the science development: factors of influence and interaction: materials of the international scientific conference, Vol. 3. (May 22, 2020. Sumy). MTsND, pp. 81–82.
5. Кабачинський, М. І., Жук О. С. (2010). Конфліктологічна культура як умова професійної успішності сучасного фахівця сфери обслуговування. Вісник Хмельницького національного університету, 6, Т. 4, 300–303. (Kabachynskyi, M. I., Zhuk, O. S. (2010). Conflictological culture as a condition for professional success of a modern specialist in the field of service. Bulletin of the Khmelnytskyi National University, 6, Vol. 3, 300–303.
6. Лутаєнко, О. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах сучасної освіти: теоретичні аспекти. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf. (Lutaienko, O. M. Formation of professional competence of future teachers in the conditions of modern education: theoretical aspects. Retrieved from: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf).
7. Пухно, С. В. (2022). Особливості формування конфліктологічної культури майбутніх вчителів в системі вищої освіти. Science and education for sustainable development. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts University of Technology, Katowice. Monograph 50. Publishing House of University of Technology, Katowice, pp. 589–607. (Pukhno, S. V. (2022). Peculiarities of the formation of conflictological culture of future teachers in the system of higher education. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts University of Technology, Katowice. Monograph 50. Publishing House of University of Technology, Katowice, pp. 589–607).
8. Пухно, С. В., Щербак, Т. І. (2022). Емоційний інтелект як складова конфліктологічної компетентності майбутніх вчителів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72), 5, 87–93. (Pukhno, S. V., Shcherbak, T. I. (2022). Emotional intelligence as a component of conflictological competence of future teachers. Academic notes of the Tavrida National University named after V. I. Vernadskyi. Series: Psychology. Volume 33 (72), 5, 87–93).
9. Сергійчук, О. (2011). Професійна компетентність майбутнього учителя у системі підготовки до педагогічної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя, 4 (2), 198–206. (Serhiichuk, O. (2011). Professional competence of the future teacher in the system of training for pedagogical activities. Problems of modern teacher training, 4 (2), 198–206).
10. Самоліук, Н., Швець, М. (2013). Актуальність і проблемність дистанційного навчання. Нова педагогічна думка, 1.1, 193. (Samoliuk, N., Shvets, M. (2013). Relevance and problems of distance learning. A new pedagogical thought, 1.1, 193).
11. Якименко, С., Якименко, П. (2011). Професійна компетентність майбутнього вчителя як загальна умова його педагогічної діяльності. Проблеми підготовки сучасного

- вчителя, 4 (Ч. 1), 205–211. (Yakymenko, S., Yakymenko, P. (2011). Professional competence of the future teacher as a general condition of his pedagogical activity. Problems of modern teacher training, 4 (Part 1), 205–211).
12. Філь, С. С. (2011). Визначення, зміст та структура конфліктологічної компетентності студентів – майбутніх фахівців соціономічних професій. Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота, 123, 20–24. (Fil, S. S. (2011). Definition, content and structure of conflictological competence of students – future specialists of socionomic professions. Scientific notes of NaUKMA. Pedagogical, psychological sciences and social work, 123, 20–24).

Pukhno S. V. The formation of conflictology competence as a component of the conflictology culture of higher education students – future teachers during the study of the disciplines “psychology” and “education psychology” under the conditions of distance learning.

Summary. The concepts of “competence”, “professional success”, “conflictological culture”, “conflictological competence” were analyzed in the research. The main components of the professional success of the future teacher, the stages of the formation of the teacher’s professional success are determined. The specifics of distance learning for higher education students are characterized. There are defined categories of the population for which it is possible to obtain higher education exclusively in the format of distance learning. Difficulties experienced by students of higher education during distance learning are analyzed. Features of the formation of conflictological competence as a component of the conflictological culture of future teachers – students and master’s students of Sumy Makarenko State Pedagogical University during the study of the discipline “Psychology” and “Educational Psychology” under the conditions of distance learning are presented. According to the results of the study, it was found that as a result of studying the components of “Psychology” and “Educational Psychology” disciplines, the formation of the conflictological competence components continues among master’s students. As a result of the study of conflict behavior strategies of future teachers, it was determined that cooperation and compromise are typical conflict behavior strategies of most future teachers, which indicates the conscious attitude of master’s students to the process of both constructive and destructive interaction, emotional self-control, a constructive attitude in communication, orientation towards cooperation in interaction. It was determined that the introduction of interactive teaching methods into the educational process during the study of the disciplines “Psychology” and “Educational Psychology” effectively affects the process of conflictological competence formation of future teachers.

Key words: competence, professional success, conflictological culture, conflictological competence, conflict behavior strategies, interactive methods of instruction.

УДК 374.31

DOI 10.5281/zenodo.10457858

Н. А. Тарасенкова

ORCID ID 0000-0002-6418-6380

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗАСОБИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ

Стаття присвячена дослідженню проблеми суті, способів і засобів організації формувального оцінювання в навчанні математики. У статті наведено деякі історичні дані про становлення наукового розуміння суті формувального оцінювання, про його місце і роль в сучасному освітньому процесі, про його базові етапи та відповідний інструментарій.